

Быһаары сурук

Уус-уран литература – киһи умсулҕаннаах ис туругун, уйулҕатын тойуга, өйүн-санаатын бүппэт мөккүөрэ, сэхэнэ, ыарыыта, ырыата.

Программа сүрүн тирэх методологическай төрүттэринэн: - барыта киһи туһугар түөрүйэ, олох, киһи сэхэнэ. – уус-уран айымньыны оҕо тус суолталаахтык, эстетическай кэрингэринэн ылыныытын түөрүйэтэ. –уус-уран литератураны ааҕыы, ырытыы, ылыныы – өй-сүрэх уустук үлэтин быһыытынан көрүү түөрүйэтэ.

Онон, уус-уран литература үөрэх предметин быһыытынан сүрүн сыала – кэнчээри кэскилин отуорун ууруу, сырдыкка, ырааска, кэскиллээххэ иэҕии, үйэлээх ытык өйдөбүллэри инэрии, сиэрдээх киһи, олох кэрингэригэр тускулааһын.

Бырагыраама сүрүн соруктара:

- Ааҕы култууратыгар дьулуһуу, ааҕааччыны иитиэ;
- Уус-уран айымньы дуһуобунай ис күүһүн, кэрэтин оҕо бэйэтигэр тус суолталаахтык ылынар кыаҕын сайыннарыы:
- Төрөөбүт норуотун ийэ тыынын иитиэхтээбит сахалыы саннаах, айыы тыыннаах киһини иитиэ:
- Бииргэ олоһор, аймах, уруу омуктар (эбээн, эбэнки, дьүкээгир, долган уо.д.а.), нуучча уонна аан дойду норуоттарын чулуу айымньыларын ааҕыы, ылынар кыахха кирибит, норуоттар үтүө, доһордоһуу сыһыаннаһыыларын – олох сайдыытын тутулун курдук өйдүүр аһаҕас эйгэлээх, киэн ыырдаах өйдөөх-санаалаах киһини иитиэхтээбит дьулуһуу.

Мөккүөр олук (үтүө сиэр, бөппүрүөк мөкү бүппэт мөккүөрүн олуга) -7-8 кылаастар.

Бу улаатан эрэр оҕо уонна улааппыт оҕо ураты кириллэрэ утарыта харсыһар олуктара. Манна оҕо ис туруга ити икки кэрдиис мөккүөрүгэр кириэр, кини эмиэ да оҕо, эмиэ да улахан киһи курдук сананыыга тардыстар ураты кэмэ. Уйулҕата, ис туруга үтүө уонна мөкү мөккүөрүгэр кириэр, кини майгыта-сигилитэ, дьайыылары тосту уларыһар, төрөппүттэри да, учууталлары дасоһутар араас үтүө, мөкү дьайыылары онорор кэмэ. Онон, бу олукка бырагыраама тосхоло үтүө, мөкү улуу мөккүөрдэрин тоһоһолоон ойуулуур, сырдык, кэскиллээх өттүгэр тардыһыннарар тыыннаах айымньылар.

Бу кэмгэ уус-уран айымньыны ааҕарга, ырытарга тирэҕирэн, үөрэнээччи киһилии сиэр-майгы кэрингэринэн тус бэйэтин санаатын, көрүүтүн чопчулаан, итэҕэтиилээхтик быһаарса, этэ үөрэниитэ болҕомтоҕо ылыллар. Айымньы мөккүөрдэрин диригиник

ыатаран толкуйдуурга, онно айымньы суруллубут, ойуулуур кэмин уратыларын, суруйааччы дьылбатын, олобу көрүүтүн сыһыаран ырытан үлэлииргэ үөрэнэр.

Саха литературатын 8 кылааска үөрэтиигэ сүрүн болжомто литературнай – теоретической өйдөбүллэри билиһиннэриигэ уруулар. Литературнай – теоретической өйдөбүллэри билии оҕолор литературнай сайдыылара түргэтииригэр, уус – уран айымньыга кэрэни өйдүүр, төрөөбүт тыл ойуулуур – дьүһүннүүр кыабын сыаналыыр буолалларыгар көмөлөһөр.

Уус – уран литератураны үөрэтии оҕо тойоннуур, бэйэтин санаатын кылгастык , чуолкайдык этэр сатабылын сайыннарыахтаах.

Үлэ сүрүн көрүннэрэ:

- Тизкистэри хоһоонноохтук аабы;
- Үөрөппит айымньыга өйтөн суруйуу;
- Кэпсээһин араас көрүннэрэ;
- Айымньы геройун майгытын – сигилитин, характера сайдыытын кэтээн көрүү, ырытыы, сыаналааһын,
- Норуот айымньытын сүрүн көрүннэрин арааран билии уонна толорорго эрчиллии, холонуу,
- Уус – уран айымньыны табатык, өйдөбүллээхтик кудуччу аабы;
- Литература айымньытын сүрүн көрүннэрин (эпос, лирика, драма) сүрүн жанрдарын арааран билии;
- литературнай темаҕа реферат толоруу.